

Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo
ministerija

Pagrindiniai klausimai:

■ Kokios jaunimo mokyklų mokinių ankstesnių mokymosi nesėkmių priežastys?

■ Kokie yra jaunimo mokyklos mokinių poreikiai?

■ Kaip jaunimo mokyklos mokiniai adaptuojasi jaunimo mokykloje?

■ Ar kinta jaunimo mokyklos mokinių požiūris į mokymąsi?

■ Ką reikia daryti, kad jaunimo mokykla įgytų visuomenės pripažinimą?

JAUNIMO MOKYKLŲ VEIKSMINGUMAS

1990–1993 metais dėl socialinio, ekonominio, kultūrinio gyvenimo pokyčių bendrojo lavinimo mokykla nesuspėjo prisitaikyti prie kintančių sąlygų, todėl mokyklas paliko didelis mokinių skaičius. Mokymąsi nutraukė ne tik dalis pagrindinio ugdymo programą baigusiu, bet ir 16 metų neturinčių bei pagrindinio išsilavinimo neįgijusių asmenų.

Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatose pabrėžiamas siekis užtikrinti privalomojo mokymosi prieinamumą ir sudaryti sąlygas visiems nepritapsiems, mokymosi motyvaciją stokojantiems ar dėl kitų priežasčių bendrojo lavinimo mokyklų nelankantiems vaikams ir jaunuoliams grįžti į švietimo sistemą ir įgyti bent pagrindinį išsilavinimą.

Atsižvelgiant į susidariusią situaciją ir siekiant užtikrinti privalomą vaikų mokymąsi buvo pradėtos kurti jaunimo mokyklos. Jaunimo mokyklos koncepcijoje šioms mokykloms keliamas tikslas – padėti į mokyklą gražinti paauglius ir jaunuolius, padėti jiems pažinti save, mokytis spręsti savo problemas, gražinti ir toliau ugdyti pasitikėjimą savimi, gebėjimą panaudoti savo gabumus, pomėgius ir polinkius, išsiugdyti atsparumą neigiamai socialinės aplinkos įtakai, stiprinti mokymosi motyvaciją.

1992 metais šalyje įsteigtos pirmosios jaunimo mokyklos, šiuo metu veikia 21 jaunimo mokykla. Per penkiolika jaunimo mokyklos gyvavimo metų 7383 mokiniai baigė pagrindinio ugdymo programą, 5905 mokiniai įgijo pagrindinį išsilavinimą.

Pastaruosius penkiolika metų keitėsi jaunimo mokyklų mokinių kontingentas, todėl rengiant naują jaunimo mokyklos koncepciją ir tobulinant jaunimo mokyklų veiklą švietimo politikams kyla daug klausimų:

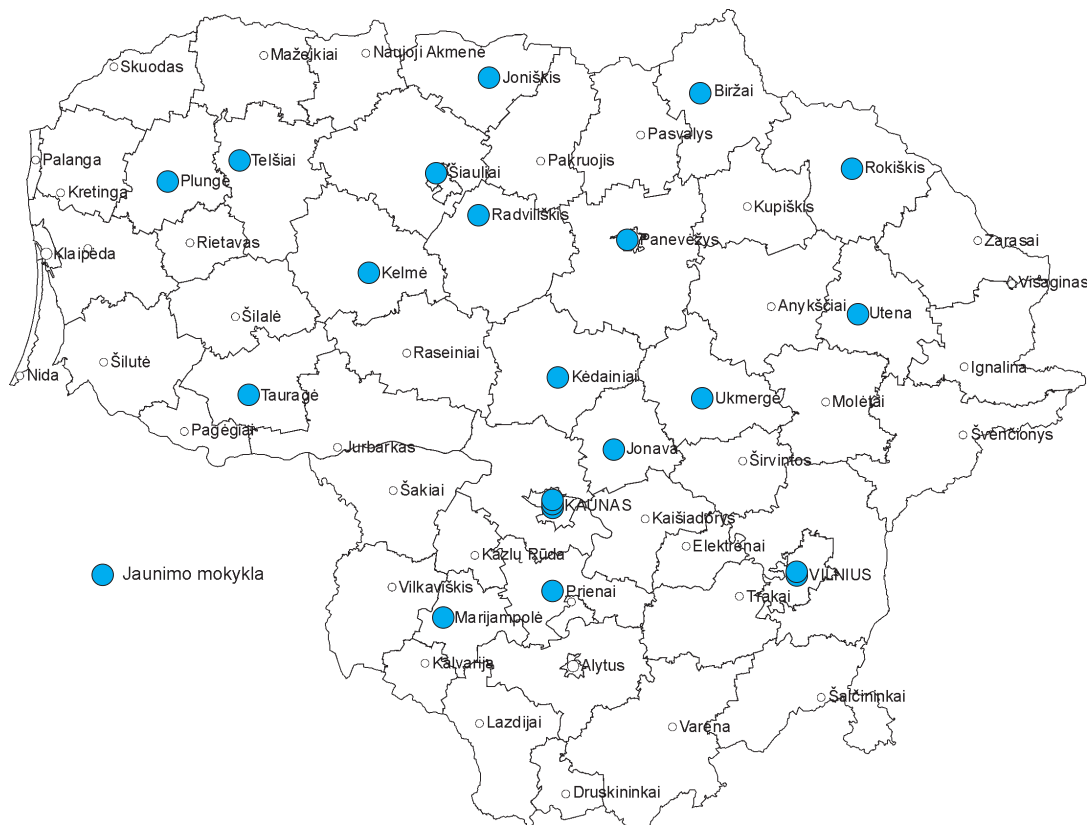
- Ar pasiteisina mokinių, nelankančių ir iškritusių iš mokyklos, grąžinimas į švietimo sistemą per jaunimo mokyklas?
- Ar tikslinga plėsti jaunimo mokyklų tinklą?
- Ar mokinių, atėjusių iš bendrojo lavinimo mokyklų į jaunimo mokyklas, neigiama mokymosi motyvacija tampa teigiama?
- Ar mokiniai, baigę jaunimo mokyklas, mato tolesnio mokymosi perspektyvas?

Siekiant atsakyti į kylančius klausimus 2005 m. Švietimo ir mokslo ministerijos užsakyta Vilniaus pedagoginio universiteto tyrėjų grupė atliko tyrimą „Jaunimo mokyklų veiksmingumas“. Šio tyrimo rezultatais toliau remiamasi šiame leidinyje.

PAGRINDINIAI SKAIČIAI

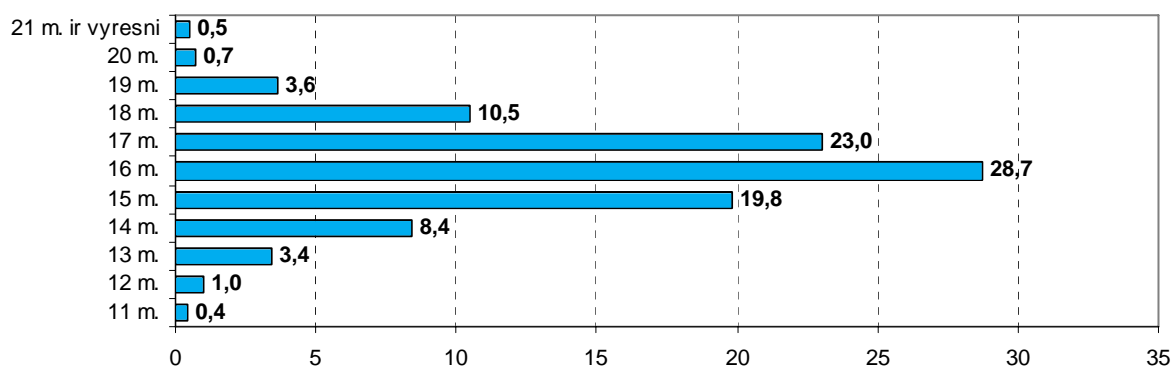
Švietimo valdymo informacinės sistemos duomenimis, 2006–2007 m. m. 18 savivaldybių veikė 21 jaunimo mokykla, kuriose mokėsi 1794 mokiniai (0,3 proc. visų bendrojo lavinimo mokyklas lankančių mokinių).

Valstybinių ir savivaldybių jaunimo mokyklų tinklas 2006–2007 m. m.

2005–2006 m. m. daugiausia jaunimo mokyklose mokėsi 16-mečių (28,7 proc.), 17-mečių (23,0 proc.) ir 15-mečių (19,8 proc.).

Mokinių procentinis pasiskirstymas pagal amžių 2005–2006 m. m.

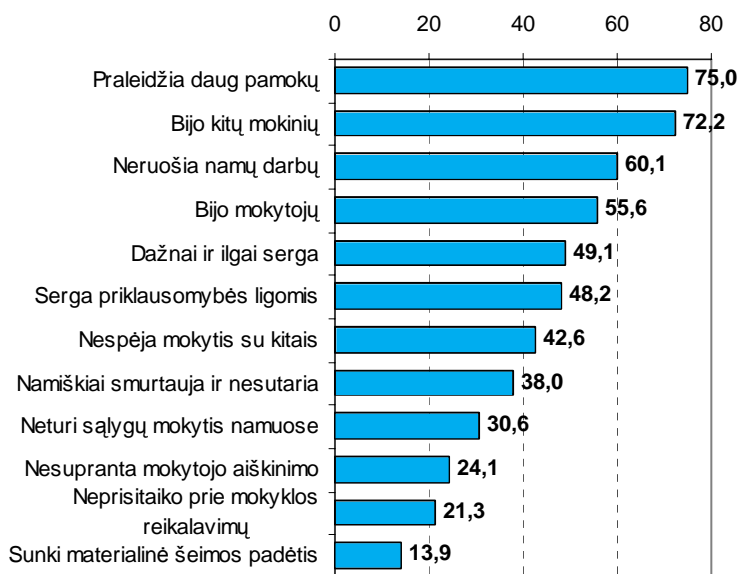
2006–2007 m.m. jaunimo mokyklose dirbo 255 mokytojai. 85,5 proc. mokytojų įgiję aukštąjį išsilavinimą, iš jų 90,8 proc. – aukštąjį pedagoginį išsilavinimą. 65,1 proc. mokytojų yra atestuoti, iš jų 80,1 proc. turi vyresniojo mokytojo kvalifikacinę kategoriją.

KOKIOS JAUNIMO MOKYKLŲ MOKINIŲ ANKSTESNIŲ MOKYMOSI NESĖKMIŲ PRIEŽASTYS?

Jaunimo mokyklas lankančių mokinių nesėkmingo ankstesnio mokymosi priežastis galima skirstyti į dvi grupes: **susijusias su mokykla ir asmeninėmis savybėmis** (pamokų nelankymas, nuolatinis namų darbų neatlikimas, netinkamas mokymo(si) tempas, nesuprantamas mokytojo aiškinimas, svei-

Mokytojų nuomone, mokinių mokymosi nesėkmės pirmiausia susijusios su pamokų praleidinėjimu, nuolatinio namų darbų neatlikimu ir asmeninėmis mokinių savybėmis. Ne mažiau svarbios mokinių mokymosi nesėkmių priežastys – sveikatos problemos. Ganėtinai svarbios, mokytojų nuomone, nesėkmingo mokinių mokymosi priežastys yra susijusios su mokinių situacija namuose: ar namiškiai sutaria ir ar mokinys namuose turi sąlygas mokytis. Tik nedidelė mokytojų dalis nurodė, kad mokymosi nesėkmės kyla dėl mokyklos baimės.

Bendrojo lavinimo mokyklos mokytojų požiūris į mokinių mokymosi nesėkmių priežastis (pritartis, procentais)

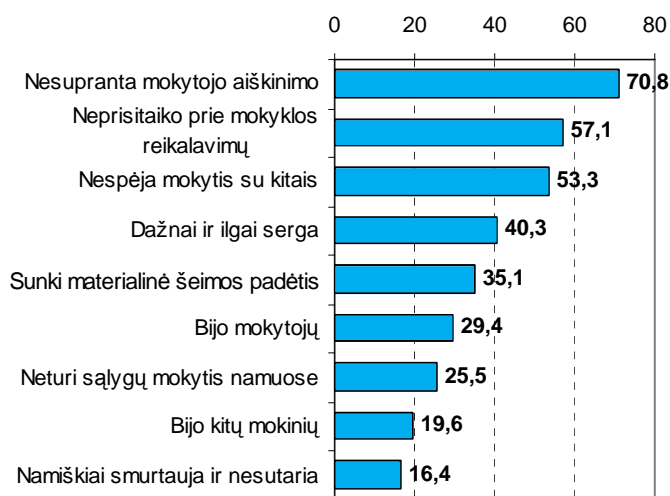
Pagrindine mokinių išėjimo į jaunimo mokyklą priežastimi mokytojai nurodo mokymosi nesėkmes bendrojo lavinimo mokykloje, nesutarimus su mokytojais. Tačiau daugelis mokytojų pažymi, kad jų mokyklose nelankančių mokyklos ir dėl to patekusių į jaunimo mokyklą mokinių nėra.

Nesėkmes mokantis ankstesnėje mokykloje kaip patekimo į jaunimo mokyklą priežastį įvardijo daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių jaunimo mokyklos mokinių. Apie pusė mokinių nurodo, kad į jaunimo mokyklą jie pateko, nes bendrojo la-

katos problemos, neprisitaikymas prie mokyklos reikalavimų) ir **susijusias su mokinių padėtimi šeimoje** (namiškių nesutarimai ir smurtavimas, sąlygų neturėjimas mokytis namuose, sunki materialinė padėtis).

Besimokantys jaunimo mokyklose mokiniai pagrindinėmis ankstesnio mokymosi nesėkmių priežastimis laiko savo negėbėjimą prisitaikyti prie mokyklos tvarkos ir reikalavimų, intensyvų mokymosi tempą, sveikatos problemas, sunkią materialinę padėtį. Sąlygų mokytis namuose neturėjimą, namiškių smurtą ir nesutarimus mokiniai rečiausiai įvardijo kaip mokymosi nesėkmių priežastis.

Jaunimo mokyklos mokinių mokymosi nesėkmių priežastys ankstesnėje mokykloje (pritartis, procentais)

vinimo mokykloje, kurioje mokėsi, būtų palikti kartoti kurso antrus metus. Trečdalis mokinių į jaunimo mokyklą pateko, nes nesutarė su mokytojais, jiems nepatiko mokytis ankstesnėje mokykloje.

Dažniausiai mokiniai teigia, kad ateiti į jaunimo mokyklą jiems pasiūlė draugai, broliai, seserys, jaunimo mokyklų mokytojai, klasės auklėtojas arba socialinis pedagogas.

KOKIE YRA JAUNIMO MOKYKLOS MOKINIŲ POREIKIAI?

Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių mokinių yra pakeitę vieną mokyklą, kas ketvirtas – dvi, kas penktas – daugiau nei dvi mokyklas. Tačiau yra ir tokių mokinių, kurie dažniau keitė mokyklas, nes tėvai dažnai kraustėsi gyventi iš vienos vietos į kitą.

Jaunimo mokyklų mokytojai dažniausiai akcentuoja, kad jų mokiniams yra būtina įvairiapusė parama. Mokiniai ne visada yra socialiai pavalgę, tinkamai apsirengę. Mokinių gyvenamoji aplinka dažnai yra slogi, jie neturi savo kambario arba bent kampelio. Mokytojų nuomone, mokiniams būtina reintegracija į visuomenę, kitokio pasaulio pažinimas ekskursijose, išvykose, susitikimuose, vasarą – galimybė užsidirbti. Mokiniams dažniausiai trūksta kasdienio bendravimo, aplinkinių dėmesio, bendravimo su tėvais.

Jaunimo mokyklų mokytojai išskiria šiuos jaunimo mokyklos mokinių šeimų ypatumus:

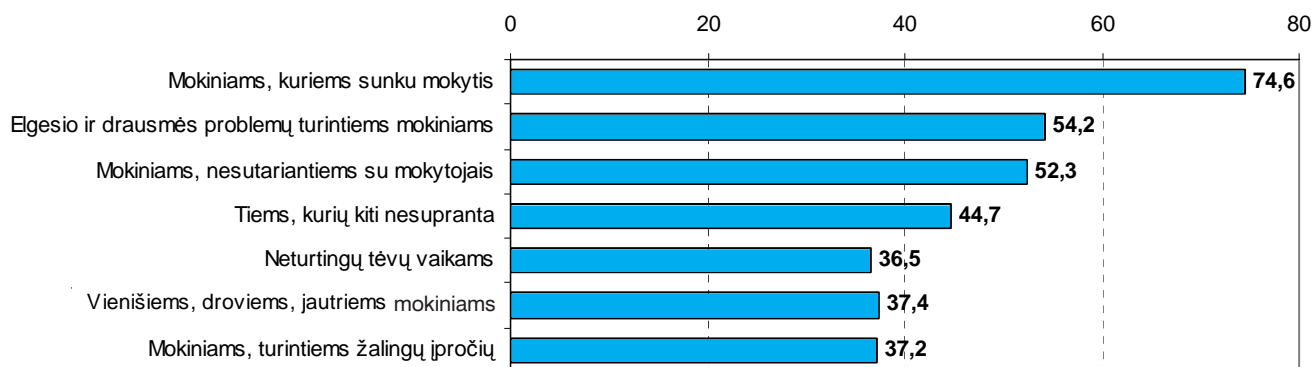
- daugiau nei pusė jaunimo mokyklų mokinių gyvena nepilnose šeimose, t. y. jų tėvai yra išsiskyrę, šeimoje gyvena patėvis, pamotė, sugyventinis, sugyventinė, vienas iš tėvų miręs;
- du penktadaliai mokinių yra iš socialiai remtinių šeimų, kuriose labai skurdi buitį, tėvai bedarbiai;
- kai kuriuos mokinius auginama močiutės; kai kurie auga daugiavaikėse šeimose, kuriose reikia prižiūrėti brolius ir seseris; kai kurių tėvai išvykę į užsienį, dalis mokinių yra našlaičiai;
- mokinių ugdymas šeimoje paremtas nuolatiniais gąsdinimais;
- tėvų ir vaikų susvetimėjimas;
- šeimos aplinka neskatina vaiko mokytis, siekti žinių, išsilavinimo;

- menkas tėvų psichologinis išprusimas, tėvai užsiėmę savo poreikių tenkinimu, nėra emocinio ryšio su vaiku;
- patys tėvai turi psichologinių problemų: elgesio sutrikimų, kriminalinio elgesio užuomazgų, serga priklausomybės ligomis;
- menkos šeimos sveikatos tausojimo žinios, tėvai nesirūpina vaikų sveikata;
- šeima gyvena bendrabutyje;
- skurdas šeimoje: prastos gyvenimo buities sąlygos, trūksta mokymuisi reikiamų priemonių, aprangos ir net lėšų kokybiškam maistui.

Jaunimo mokyklos mokytojų nuomone, jaunimo mokyklų mokiniams būtina įvairiapusė parama, užtikrinanti saugumo, emocinių, fizinių ir socialinių poreikių tenkinimą. Mokytojų manymu, būtina atkreipti dėmesį į šiuos pedagoginius psichologinius mokymosi veiksnius: mokinio asmenybės pri pažinimą ir bendravimo poreikių realizavimą; konstruktyvų problemų sprendimą ir psichologinės pagalbos užtikrinimą; mokymosi motyvacijos skatinimą ir mokymosi spragų šalinimą; mokymosi proceso individualizavimą ir diferencijavimą.

Jaunimo mokyklos mokiniai tokio tipo mokyklų reikalingumą vertina labai teigiamai. Dauguma mokinių pažymi, kad jaunimo mokykla būtina tiems mokiniams, kuriems sunku mokytis. Daugiau nei pusė dalyvavusiųjų tyrime teigė, kad ji būtina mokiniams, turintiems elgesio ir drausmės problemų ir nesutariantiems su mokytojais. Daugiau nei trečdalis mokinių nurodė, kad jaunimo mokykla labai reikalinga mokiniams, kurių tėvai neturtingi; mokiniams, kurie turi žalingų įpročių, taip pat vienišiams, droviems mokiniams.

Jaunimo mokyklos mokinių nuomonė apie jaunimo mokyklos paskirtį (pritarimas, procentais)

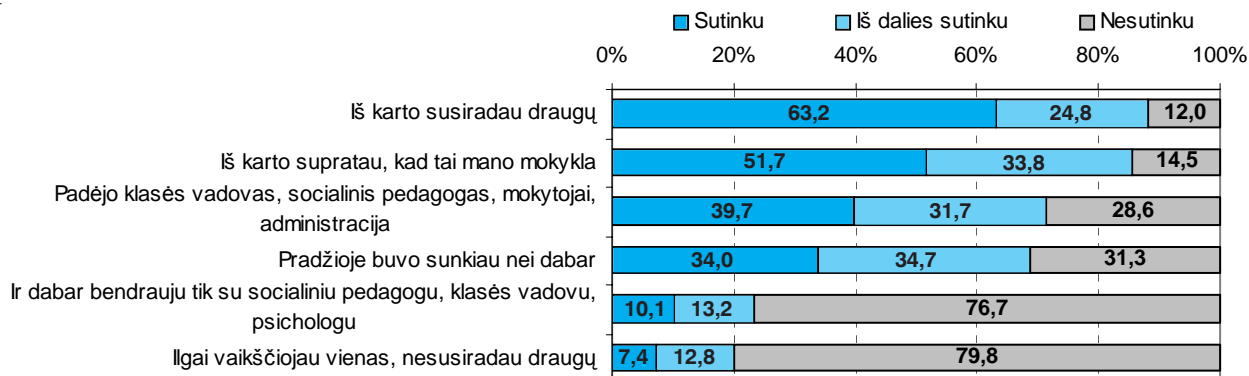

KAIP JAUNIMO MOKYKLOS MOKINIAI ADAPTUOJASI JAUNIMO MOKYKLOJE?

Jaunimo mokyklų mokytojų nuomone, mokiniams, atėjusiems į jaunimo mokyklą, labai svarbu būti pripažintiems, įvertintiems, pastebėtiems. 63,2 proc. mokinių, patekusių į jaunimo mokyklą, iš karto joje suranda draugų. Daugiau nei pusė da-

lyvavusių tyrime mokinių pritarė teiginiui „iš karto supratau, kad tai mano mokykla“. Daugiau nei trečdaliui mokinių pradžioje buvo sunkiau, tačiau jiems padėjo klasės vadovas, socialinis pedagogas, mokytojai, administracija.

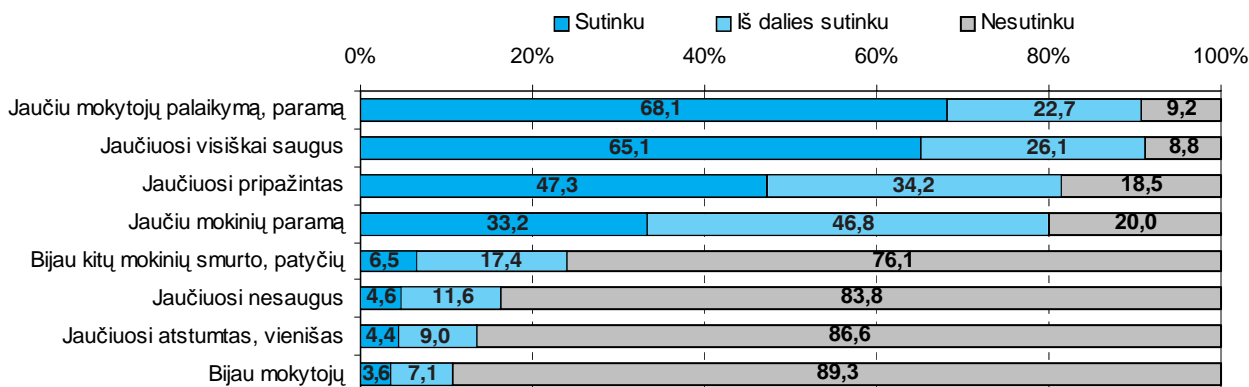
Jaunimo mokyklos mokinių adaptacijos mokykloje vertinimas

Mokiniai jaunimo mokykloje jaučiasi gerai, visiškai saugūs, jaučia mokytojų palaikymą ir paramą, jaučiasi pripažinti.

Kas trečias jaunimo mokyklos mokinys jaučia kitų mokinių paramą.

Jaunimo mokyklos mokinių savijautos mokykloje vertinimas

Jaunimo mokyklos mokiniai labai teigiamai vertino tokio tipo mokyklose sudaromą galimybę dalyvauti žygiuose, projektuose, ekskursijose, šventėse, galimybę konsultuotis su mokytojais, tačiau mokiniai pasigenda ir norėtų didesnės būrelių įvairovės: sporto, kompiuterių, kulinarijos, dailės, muzikos, keramikos. Didžiausią pagalbą respondentai gauna iš klasės auklėtojo, dalyko mokytojo, socialinio pedagogo, vadovų, mažiausiai – iš psichologų.

Mokytojai, vertindami mokinių adaptaciją jaunimo mokykloje, pabrėžia, kad ji tenkina šiuos ugdytinių poreikius:

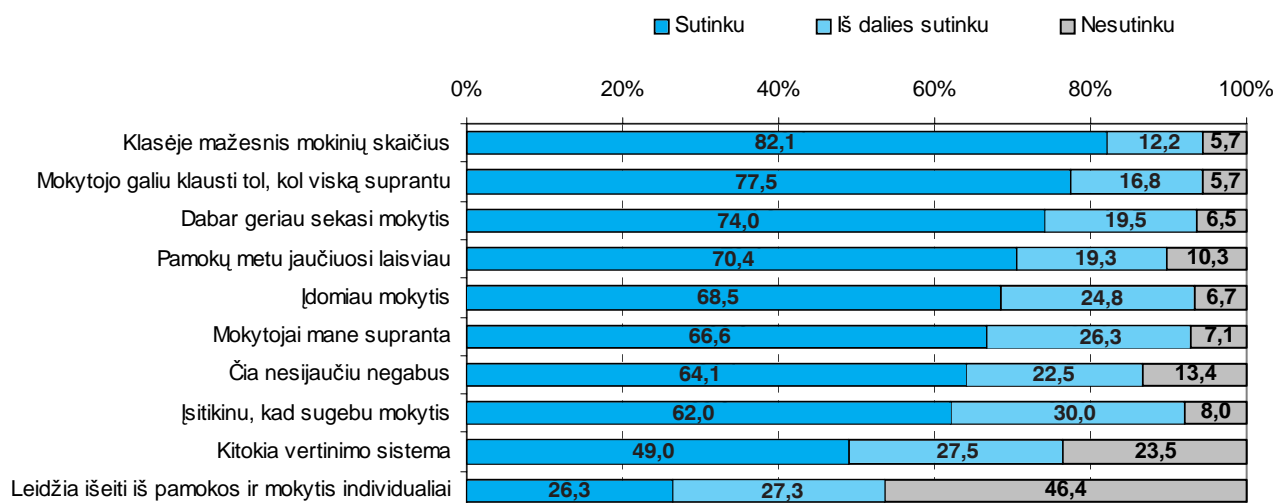
- mokiniai pripažįstami kaip asmenybės;
- stiprinama jų mokymosi motyvacija;
- pagal galimybes mokiniai aprūpinami mokymo priemonėmis;
- jiems suteikiamas nemokamas maitinimas;
- organizuojamas ikiprofesinis mokymas;
- organizuojamos ekskursijos, žygiai;
- teikiama socialinio pedagogo, psichologo pagalba.

AR KINTA JAUNIMO MOKYKLOS MOKINIŲ POŽIŪRIS Į MOKYMĄSI?

Dauguma jaunimo mokyklos mokinių labai teigiamai vertina tai, kad klasėse yra mažesnis mokinių skaičius, palyginti su bendrojo lavinimo mokykla. Pabrėžia, kad mokytojo gali klausyti tol, kol nelieka neaiškumų, ir dabar jiems geriau sekasi mo-

kytis. Du trečdaliai mokinių sutiko su vertinimu, kad jaunimo mokykloje įdomiau mokytis; mokytojai supranta mokinius; mokynys įsitikina, kad sugeba mokytis; mokynys jaunimo mokykloje nesijaučia negabus.

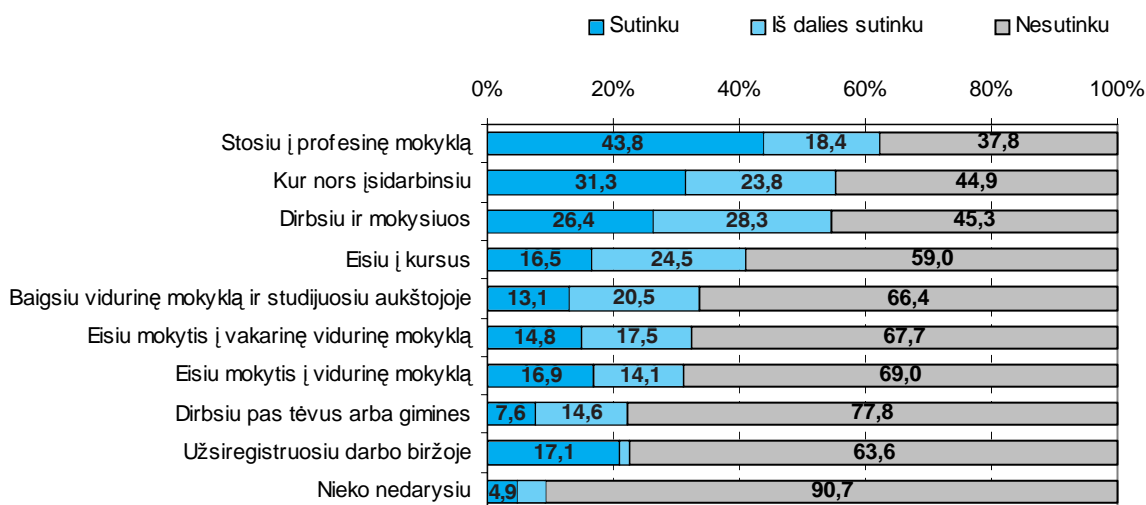
Mokinių pozityvaus požiūrio į mokymąsi jaunimo mokykloje vertinimas

Beveik pusė jaunimo mokyklos mokinių savo ateities planus sieja su profesine mokykla, kurioje kartu įgytų ir vidurinį išsilavinimą. Kas trečias tyrime dalyvavęs mokynys mąsto apie tai, kad dirbs ir kartu mokysis. Šeštadalis mokinių planuoja mo-

kytis vidurinėje mokykloje, kiti svarsto apie galimybę užsiregistruoti darbo biržoje. Mažiau nei septintadalis norėtų studijuoti aukštojoje mokykloje – kolegijoje arba universitete.

Jaunimo mokyklos mokinių tolesnio mokymosi perspektyvos

Daugelio jaunimo mokyklos mokytojų nuomonė apie jaunimo mokyklos mokinius taip pat yra pozityvi. Jaunimo mokyklos mokytojai tikisi, kad mokiniai mokysis profesinėse

mokyklose, kai kurie užsiregistruos darbo biržose, įsidarbins, dirbs ir mokysis, mokysis vidurinėse vakarinėse mokyklose, o dalis – net aukštosiose mokyklose.

KOKIOS YRA JAUNIMO MOKYKLOS STIPRYBĖS IR SILPNYBĖS?

Tenkinant mokinių poreikius jaunimo mokyklose iškyla nemažai problemų, nuo kurių efektyvaus sprendimo priklauso kitų uždavinių sprendimas, kaitos procesų sparta ir pan.

Remiantis tyrimo dalyvavusių vadovų nuomone, galima būtų išskirti šias jaunimo mokyklos stiprybes ir silpnybes:

STIPRYBĖS	SILPNYBĖS
<ul style="list-style-type: none"> • Kompetentingi, bendraujantys, mokinius gerbiantys mokytojai • Jauki, patraukli, informatyvi aplinka • Teikiamas ikiprofesinis mokymas • Mažos klasės • Mokinių poreikius ir galimybes tenkinanti popamokinė veikla • Nuostata „mokinio problema yra mokyklos problema“ • Ryšių su tėvais (artimaisiais) palaikymas, jų švietimas • Aktyvus įsitraukimas į projektinį darbą 	<ul style="list-style-type: none"> • Silpnas ryšys su mokinio šeima, jos abejingumas vaikų ugdymui • Patalpų įvairiapusei veiklai, ikiprofesiniam mokymui stoka • Trūksta socialinių pedagogų, psichologų, medikų • Dauguma mokytojų eina ne pagrindines pareigas • Mokomųjų priemonių stoka • Didelė mokytojų kaita • Mokytojai nėra pasirengę darbui su mokymosi ir elgesio sunkumų turinčiais mokiniais

Jaunimo mokyklų mokytojai, siekdami stiprinti jaunimo mokyklų veiksmingumą, pageidautų tobulinti kompetencijas dirbant su mokiniais, stokojančiais mokymosi motyvacijos, nekoncentruojančiais dėmesio, vartojančiais psichiką veikiančias medžiagas, linkusiais nusikalsti ir grįžusiais iš įkalinimo vietų.

Pageidautini tęstiniai kvalifikacijos tobulinimo seminarai konfliktų sprendimo, bendravimo su asocialių šeimų paaugliais ir jų tėvais klausimais, darbo su turinčiais specialiuoju poreikiu ir rizikos grupės vaikais.

KĄ REIKIA DARYTI, KAD JAUNIMO MOKYKLA ĮGYTŲ VISUOMENĖS PRIPAŽINIMĄ?

Mokytojų nuomone, jaunimo mokyklų įvaizdis jų gyvenamojoje vietoje yra pakankamai pozityvus. Mokyklos išsiskiria geru mikroklimatu, saugia mokymo(si) aplinka, popamokinės ir projektinės veiklos įvairove, sugeba sutelkti kvalifikuotus ir savo darbą mylinčius mokytojus. Kad jaunimo mokyklos įgytų visavertį visuomenės pripažinimą, reikėtų:

- keisti visuomenės ir šeimos požiūrį į jaunimo mokyklą, skatinti nuostatą, kad jaunimo mokykla – tai pasirinkimo galimybė, o ne gąsdinimo priemonė;
- keisti požiūrį į jaunimo mokyklos vaikus;
- skleisti gerą patirtį per televiziją, spaudą;
- keisti bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų nuomonę apie jaunimo mokyklas.

TRUMPAI APIE TYRIMĄ, KURIUO REMTASI ŠIAME LEIDINYJE

Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu 2005 m. atliktas tyrimas „Jaunimo mokyklų veiksmingumas“. Tyrimą atliko mokslininkų grupė: doc. dr. Violeta Rimkevičienė (vadovė), prof. habil. dr. Marija Barkauskaitė, prof. habil. dr. Vilija Targamadzė, doc. dr. Marytė Gaigalienė, doc. dr. Valdonė Indrašienė, Oksana Malinauskaitė. Atliekant tyrimą buvo apklausti iš įvairių Lietuvos vietovių 476 jaunimo mokyklų 6–10 klasių mokiniai,

64 jaunimo mokyklose ir 108 pagrindinėse mokyklose dirbantys mokytojai, 16 jaunimo mokyklų vadovų, 19 savivaldybių, kuriose veikia jaunimo mokyklos, švietimo padalinių specialistai. Tyrimo imtis yra reprezentatyvi Lietuvai. Išsami tyrimo ataskaita yra skelbiama Švietimo ir mokslo ministerijos tinklalapyje (http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai_sb.htm).

ŠVIETIMO PROBLEMOS ANALIZĖ – Švietimo ir mokslo ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių ir apskričių švietimo padalinių specialistams bei plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Serijoje „Švietimo problemos analizė“ pateikiama glausta, konkreti ir aktuali švietimo sistemos funkcionavimo problemų analizė. Gali būti analizuojamos įvairios švietimo problemos – įvardijama ir aprašoma pati problema; aptariami klausimai, susiję su svarbių problemų sprendimu; siūdomi ir aptariami nauji iššūkiai švietimui; trumpai aprašomi konkretūs švietimo tyrimų rezultatai ir atradimai.

Pasiūlymus, pastabas ar komentarus prašome siūsti Švietimo ir mokslo ministerijos Strateginio planavimo ir analizės skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (Ricardas.Alisauskas@smm.lt).

Analizę parengė doc. dr. Violeta Rimkevičienė, Vilniaus pedagoginio universiteto Psichologijos katedros vedėja, doc. dr. Marytė Gaigalienė, Vilniaus pedagoginio universiteto Edukologijos katedros docentė.

JAUNIMO MOKYKLOS VEIKSMINGUMAS

2007-06-21. Tir. 500 egz.

Išleido Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos

Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, LT-01112 Vilnius.

Spausdino UAB „Sapnų sala“, S. Moniuškos g. 21, LT-08113 Vilnius.